

De gelegenheid om te kiezen voor Duurzaamheid

Gebruik de huidige financiële crisis om ferme stappen te zetten richting duurzaamheid, betogen Herman Mulder, Tineke Lambooy en Hans Eenhoorn. Juist in tijden van crisis is er de kans om met z'n allen een nieuwe richting in te slaan.

Chinezen gebruiken voor het begrip crisis twee karakters: het ene betekent gevaar en het andere staat voor nieuwe kansen. Het grootste gevaar van de kredietcrisis is volgens ons niet zozeer dat we allemaal een stapje terug moeten doen; het grootste gevaar is dat we ons de komende periode zullen laten leiden door angst. Angst leidt tot korte termijn denken. De crisis biedt echter ook kansen: een unieke gelegenheid om te kiezen voor een andere, meer duurzame, koers.

In feite is de kredietcrisis te beschouwen als de financiële echo van eerdere crises die zich de afgelopen jaren al duidelijk hebben gemanifesteerd: de klimaatcrisis, de energiecrisis, de voedselcrisis en de culturele crisis. Deze vijf crises tezamen markeren het einde van het aandeelhouderskapitalisme; het failliet van de 'het-kan-niet-op' economie. Ze wijzen dwingend in de richting van een meer duurzame samenleving. Het begrip 'duurzaamheid' betekent voor ons meerdere dingen.

Ten eerste ecologische duurzaamheid; onze huidige manier van leven is niet houdbaar voor onze eindige planeet. Fossiele brandstoffen raken op, delfstoffen worden schaarser, het beroep op landbouwgronden wordt onhoudbaar, de aantasting van de 'global commons' (zeeën, lucht, ijskappen e.d.) dreigt onherstelbaar te worden.

Ten tweede sociale duurzaamheid; al te grote welvaartsverschillen en verschillen in kansen, zowel binnen landen als wereldwijd, maken het systeem onhoudbaar. Een groot gevaar van de huidige crisis is dat het leidt tot daling van de inspanningen voor ontwikkelingssamenwerking en tot het loslaten van de beloften die de rijke landen gedaan hebben om de arme landen te helpen. Het vergt een extra inspanning van iedereen, overheden, organisaties en individuen, om de beloftes die in het kader van de Millenniumdoelen zijn gedaan, overleefd te houden. Een samenleving die geen adequaat antwoord weet te bieden op de enorme verschillen tussen arm en rijk en het massaal voorkomen van absolute armoede en honger, is per definitie instabiel en niet duurzaam.

En ten derde culturele duurzaamheid; de globalisering van cultuur heeft geleid tot de wereldwijde dominantie – en het soms dwingend opleggen – van westerse waarden en gebruiken. Het is duidelijk dat deze waarden voor een groot deel van de wereldbevolking vervreemdend werken. Culturele duurzaamheid vraagt om respect en inzet van culturele diversiteit.

Het huidige economische systeem is slecht toegerust om deze crises aan te pakken. De dominante neoliberale ideologie gaat bij uitstek uit van individualisme. De burger is een kritisch denkend en handelend individu, dat geacht wordt het geheel van zijn acties en de gevolgen daarvan te kunnen overzien. De burger wordt benaderd als consument, met wensen die louter zijn of haar individuele consumptiebehoeften betreffen. Angsten van de burger worden ook gezien als privé-aangelegenheden die het individu vooral zelf moet oplossen. Het neoliberale systeem is minder goed in het aanpakken van collectieve zorgen voortvloeiend uit de enorme kloof tussen arm en rijk, of voortvloeiend uit de staat van de omgeving, het milieu. Met het mantra van volledige economische vrijheid – ook waar dat andere vrijheden belemmert – voorziet het neoliberalisme niet in zorg voor de planeet. Een heleboel kosten van consumeren worden niet meegenomen in de prijzen van producten en diensten: het verlies aan biodiversiteit, het vervuilen van schone lucht, vervuiling van water, het produceren van afval, het overtreden van universele normen voor mensenrechten en arbeidsnormen door producten in 'sweat shops' in lagelonenlanden te laten produceren. Het systeem leidt onafwendbaar tot onleefbaarheid. Daar zien wij nu ernstige voortekens van.

Een crisis is vaak de opmaat tot een nieuw economisch en maatschappelijk paradigma. Ineens blijkt bijvoorbeeld overheidsingrijpen in het financiële verkeer niet meer zo besmet als het tot voor kort was. En zo gaan er nu ook stemmen op om het mondiale financiële systeem – zoals ontworpen na de Tweede Wereldoorlog tijdens een conferentie te Bretton Woods, grondig te hervormen.

Wij zeggen: gebruik de energie die nu loskomt in het gevecht tegen de kredietcrisis om ook de vier samenhangende crises te adresseren. Wat we dringend nodig hebben is een Bretton Woods 2.0; een geheel herzien stelsel waarin naast de financiële ook sociale, ecologische en culturele factoren onder aan de streep worden meegewogen. Zo'n nieuwe manier van waardebeoordeling zal leiden tot hele andere inschatting van risico's, van te verwachten rendementen van investeringen etc.

Het paradigma van de duurzaamheid hoeven we niet vanaf nul opnieuw op te bouwen. In feite zijn er al vele initiatieven die al toewerken naar een *new way of life*. Er zijn ontelbare mensen en bedrijven die investeren in

duurzaamheid, in manieren om efficiënter te produceren, in besparende technieken, in het ontwikkelen van schone energie. Er zijn volop alternatieve investeringsmogelijkheden die, naast een goed financieel rendement, ook een goede sociale en ecologische 'return on investment' geven. Microkredieten en kredieten aan het midden- en kleinbedrijf in Afrika; investeringen in 'biodiversiteitsproducten': investeringen in natuurgebieden en producten uit natuurrijke gebieden die duurzaam worden geoogst; investeren in duurzame landbouw; investeren in tweede/derde-generatie biobrandstof; investeringen in andere alternatieve duurzame energiebronnen.

De noodzaak van een drastische koerswijziging is evident. Met een beetje geluk, doortastendheid én de inzet van leiders met lange termijnvisie levert de kredietcrisis de gelegenheid.

Hans Eenhoorn is oud topman van Unilever en associate professor Voedselzekerheid en Ondernemerschap aan de Wageningen Universiteit, Tineke Lambooy is universitair lector International Business Law and Globalisation aan de Universiteit van Utrecht en onderzoeker op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen aan Nijenrode Universiteit, Herman Mulder is internationaal adviseur op het gebied van duurzaamheid, ontwikkelingsfinanciering; initiator van Equator Principles en voormalig hoofd Group Risk Management ABN AMRO. Alledrie zijn ze Worldconnector. Worldconnectors zijn prominente en betrokken Nederlanders uit alle sectoren van de samenleving die zich inzetten voor een duurzame, rechtvaardige en vreedzame wereld. Ze verbinden werelden, ideeën en plannen om Nederlanders te stimuleren meer over de dijken te kijken. Voor meer informatie: www.worldconnectors.nl.